No. of Printed Pages/Questions: 9/ 17

O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR

Half Yearly Examination (2025 – 2026)

Class: VI **MM: 80**

Subject: Sanskrit **Time: 3. Hrs.**

Name: ________________________ Class / Section: _________ Roll No.:___________

Fifteen Minutes Extra will be for reading the Question Paper.

निर्देशाः1) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।

खण्ड क	अपठित अवबोधनम्	(10 अङ्काः)
खण्ड ख	रचनात्मकं कार्यम्	(15 अङ्काः)
खण्ड ग	अनुप्रयुक्त व्याकरणम्	(25 अङ्काः)
खण्ड घ	पठित–अवबोधनम्	(30 अङ्काः)

2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।

3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।

4) प्रश्न संख्या अवश्यं लेखनीयाः।

5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

खण्ड 'क' अपठित–अवबोधनम्

प्र01 निम्नलिखितं गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित गद्यांश को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

राष्ट्रीय–ध्वजः त्रिवर्णध्वजः अस्ति। अस्मिन् ध्वजे सर्वोपरि केशर–वर्णः,मध्ये श्वेतवर्णः, निम्नभागे च हरितवर्णः भवति। मध्ये श्वेतभागे अशोकचक्रम् अस्ति। अशोकचक्रम् अस्माकं राष्ट्रीय–चिह्नम् अस्ति। भारतीयाः राष्ट्रध्वजस्य सम्मानं कुर्वन्ति।

I. एकपदेन उत्तरत– (एक पद में उत्तर दीजिए) . **(½X2=1)**

(क) अस्माकं राष्ट्रध्वजे कति वर्णाः सन्ति ?

(ख) राष्ट्रध्वजे सर्वोपरि कः वर्णः अस्ति ?

II एकवाक्येन उत्तरत–(एकवाक्य में उत्तर दीजिए) **(2X2=4)**

(क) राष्ट्रीय–ध्वजस्य मध्ये किम् अस्ति ?

(ख) अस्माकं राष्ट्रीय–चिह्नम् किम् अस्ति ?

III गद्यांशस्य एकम् उचितं शीर्षकं लिखत– (गद्यांश का उचित शीर्षक लिखिए) **(1X1=1)**

IV निर्देशानुशारम् उत्तरत– (निर्देशानुसार उत्तर दीजिए) **(1X4=4)**

(क) 'ध्वजे' इति पदस्य किं विशेषणपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(अ) अस्य (ब) अस्या

(स) अस्याम् (द) अस्मिन्

(ख) 'अशोकचक्रम्' अस्य किं क्रियापदम् अत्र प्रयुक्तम ?

(अ) असि (ब) अस्ति

(स) स्तः (द) सन्ति

(ग) 'युष्माकम्' अस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(अ) अस्मत् (ब) अस्मासु

(स) अस्मभ्यम् (द) अस्माकम्

(घ) 'कुर्वन्ति' अस्य क्रियापदम् किं कर्तृपदम् अत्र प्रयुक्तम ?

(अ) भारतीयाः (ब) राष्ट्रध्वजस्य

(स) सम्मानम् (द) निम्नभागे

खण्ड–'ख' रचनात्मकं–कार्यम्

प्र02 अधोदत्तंचित्रं दृष्ट्वा मंजूषायां सहायतया पंचवाक्येषु वर्णनं कुरुत–

(चित्र को देखकर मंजूषा की सहायता से पाँच वाक्यों में वर्णन कीजिए) **(1X5=5)**

जलम्, बकौ, पर्वताः, वृक्षाः, सन्ति, नदी, वहति, उन्नताः, अनेके, चित्रम्, एतत्, खादति,

प्र0 3 संस्कृत वाक्यानाम् हिंदी भाषायाम् अनुवादं कुरुत– (कोई पाँच) **(1X5=5)**

(निम्नलिखित किन्हीं **पाँच** वाक्यों का हिंदी भाषा में अनुवाद कीजिए)

i शिक्षकः किं करोति ?

ii तानि तु रेलयानानि सन्ति।

iii मम नाम गौतमः। अहं चिकित्सकः।

iv त्वं कः ? अहं गायकः।

v सः एव महान् चित्रकारः अस्ति।

vi अमृत उद्याने पुष्पाणि सन्ति।

vii अहं संस्कृतम् पठामि।

प्र0 4 अधोलिखितं संवादं मंजूषायां प्रदत्त शब्दैः पूरयत– **(1X5=5)**

(निम्नलिखित वार्तालाप को मंजूषा से उचित शब्द चुनकर पुनः लिखिए)

पिता – सुधे ! अधुना बहुकालं जातम्।

सुधा – अवगच्छामि (1) –––––– ।

पिता – तदा (2) –––––– किमर्थं न गच्छसि ?

सुधा – अधुना अपि बहु–पाठ्क्रमः शेषः यस्य (3) –––––– न जाता।

पिता – परं (4) –––––– अपि अनिवार्या।

सुधा – आम्।

पिता – अधुना तु शयनाय (5) ––––––।

मञ्जूषा –

गच्छ , निद्रा , अहम् , शयनाय , पुनरावृत्तिः

खण्ड– 'ग' अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

प्र0 5 अधोलिखित प्रश्नानां उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत– *(कोई पाँच)* **(1x5=5)**

(निम्नलिखित प्रश्नों के उचित विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए)

i संस्कृते वर्णसंख्या –––––– भवति ?

(क) 25 (ख) 46 (ग) 33 (घ) 13

ii संस्कृते अयोगवाहः –––––– भवतः।

(क) 05 (ख) 25 (ग) 02 (घ) 03

iii **'क्'** वर्गस्य तृतीयवर्णः –––––– अस्ति।

(क) ज् (ख) ब् (ग) ग् (घ) ड्

iv एतेषु वर्णेषु –––––– स्वरः अस्ति।

(क) क् (ख) क्ष् (ग) इ (घ) य्

v 'य् र् ल् व्' ––––––– भवति।

(क) अन्तस्थ (ख) ऊष्म (ग) स्पर्श (घ) प्लुत

vi **'उ'** स्वरवर्ण ––––––– भवति।

(क) दीर्घ (ख) ह्रस्व (ग) व्यंजन (घ) अयोगवाह

प्र0 6 उदाहरणानुसारं रेखांकितपदानां लिङ्गं लिखत–(कोईपाँच) **(1x5=5)**

(उदाहरण के अनुसार रेखांकित शब्दों के लिंग लिखिए)

यथा – प्रातः काले <u>सूर्यः</u> उदयति। सूर्यः पुल्लिङ्गम्

i उद्याने <u>वृक्षः</u> अस्ति। ––––––– –––––––

ii सः <u>जलम्</u> पिबति। ––––––– –––––––

iii <u>श्यामः</u> प्रातः उत्तिष्ठति। ––––––– –––––––

iv सः <u>उद्यानं</u> गच्छति। ––––––– –––––––

v मम <u>जनकः</u> अपि उद्यानं गच्छति। ––––––– –––––––

vi <u>अश्वः</u> तीव्रं धावति। ––––––– –––––––

प्र0 7 अधोलिखितपदानां वचनं विकल्पेभ्यः अवचित्य उत्तराणि लिखत– **(½x6=3)**

(निम्नलिखित पदों का उचित विकल्पों से सही उत्तर चुनकर लिखिए)

i)	देवाः –	(क) एकवचनम्	(ख) बहुवचनम्	(ग) द्विवचनम्
ii)	पत्राणि –	(क) बहुवचनम्	(ख) द्विवचनम्	(ग) एकवचनम्
iii)	छात्रौ –	(क) द्विवचनम्	(ख) एकवचनम्	(ग) बहुवचनम्
iv)	नराः –	(क) एकवचनम्	(ख) द्विवचनम्	(ग) बहुवचनम्
v)	अश्वौ –	(क) बहुवचनम्	(ख) एकवचनम्	(ग) द्विवचनम्
vi)	फलम् –	(क) एकवचनम्	(ख) द्विवचनम्	(ग) बहुवचनम्

प्र0 8 प्रदत्तविकल्पेभ्यः बहुवचनारूपं चि त्वा लिखत –(कोई पाँच) **(1X5=5)**

(दिए गए विकल्पों से **बहुवचन** रूप चुनकर लिखिए–)

i)	सः –	(क) तौ	(ख) ते	(ग) त्वाम्
ii)	कः –	(क) काः	(ख) काम्	(ग) के
iii)	अहम् –	(क) वयम्	(ख) आवाम्	(ग) त्वम्
iv)	किम् –	(क) का	(ख) के	(ग) कानि
v)	त्वम् –	(क) युवाम्	(ख) यूयम्	(ग) तुभ्यम्
vi)	बालः –	(क) बालौ	(ख) बालाः	(ग) बालेन

प्र0 9 कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत–*(कोई पाँच)* **(1X5=5)**

(कोष्ठक से उचित उत्तर चुनकर रिक्तस्थान को पूरा कीजिए)

यथा	**– ते**	**–– पठन्ति।**	(पठति / पठन्ति)
i	त्वम्	––––––।	(हसति / हससि)
ii	अहम्	––––––।	(लिखामि / लिखावः)
iii	युवाम्	––––––।	(नमथः / नमथ)
iv	वयम्	––––––।	(पचामि / पचामः)
v	सः	––––––।	(पठति / पठन्ति)

प्र0 10 अधोलिखित प्रश्नेषु वर्ण–संयोजन करुत– (कोई चार) **(½X4=2)**

(नीचे लिखे प्रश्नों में वर्ण–संयोजनकर शब्द बनाइए)

क) अ + श् + व् + अः

ख) ज् + अ + न् + अ + न् + ई

ग) द् + ई + प् + अ + क् + अ + म्

घ) ह् + इ + म् + आ + ल् + अ + य् + अः

ङ) न् + अ + म् + अ + स् + त् + ए

खण्ड–'घ' पठित–अवबोधनम्

प्र0 11 निम्नलिखितं गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित गद्यांश को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

नमो नमः। मम नाम सन्दीपः अस्ति। अहं मम दिनचर्यां वदामि। अहं प्रतिदिनं प्रातः पंचवादने उत्तिष्ठामि। सर्वप्रथमं भुमेः वन्दनं करोमि, मातापितरौ च नमामि। ततः उषः पानं करोमि, यत्र कवोष्णं जलं पिबामि। अहं सपाद–पंचवादने शौचं करोमि, तदनन्तरं मुखप्रक्षालनं दन्तधावनं च करोमि। अहं सार्ध–पंचवादने सूर्य–नमस्कारं योगासनं च करोमि। ततः षड्वादने स्वाध्यायं करोमि। सार्ध–षड्वादने मम परिसरं स्वच्छ करोमि। ततः सप्तवादने स्नानं करोमि।

I **एकपदेन उत्तरत–** (कोई दो प्रश्नों का एकपद में उत्तर दीजिए) **(½X2=1)**

i कः दिनचर्यां वदति ?

ii सन्दीपः कदा उत्तिष्ठति ?

iii सन्दीपः कदा स्नानं करोति ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**(कोई दो प्रश्नों का पूर्णवाक्य में उत्तर दीजिए) **(1X2=2)**

i सन्दीपः सपाद–पंचवादने किं–किं करोति ?

ii सन्दीपः सर्वप्रथमं किं करोति ?

iii सन्दीपः प्रातः कीदृशं जलम् पिबति ?

III **निर्देशानुसारम् उत्तरत–** (निर्देशानुसार **दो प्रश्नों** के उत्तर दीजिए) **(1X2=2)**

i 'भूमेः' इति पदस्य कः अर्थः ?

क) भूमि **ख)** पानी **ग)** पेड़

ii 'वदामि' इति पदे कः पुरुषः अस्ति ?

क) प्रथमः **ख)** मध्यमः **ग)** उत्तमः

iii 'मातापितरौ' इति पदे किम् वचनम् अस्ति ?

क) एकवचनं **ख)** द्विवचनं **ग)** बहुवचनं

प्र0 12 **अधोलिखितं श्लोकम् ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–**

(निम्नलिखित श्लोक को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि जलमन्नं सुभाषितम्।
मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते।।

I **एकपदेन उत्तरत**– (एकपद में उत्तर दीजिए) **(½X2=1)**

i पृथिव्यां कति रत्नानि सन्ति?

ii कैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत**–(पूर्णवाक्य में उत्तर दीजिए) **(1X2=2)**

i पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि कानि सन्ति ?

ii तृतीयं रत्नम् किम् अस्ति ?

III **निर्देशानुसारम् उत्तरत**– (निर्देशानुसार **दो प्रश्नों** के उत्तर दीजिए) **(1X2=2)**

i 'विधीयते' इति क्रिया पदस्य कर्ता पदं किम् ?

क) रत्नम् **ख)** मूढैः **ग)** जलम्

ii 'नाम' इति पदस्य पर्यायवाची पदं किम् ?

क) संज्ञा **ख)** त्रीणि **ग)** अन्नम्

iii 'पाषाण' इति पदस्य कः अर्थः ?

क) पृथिवी **ख)** रत्नम् **ग)** पत्थर

प्र0 13 **अधोलिखितं नाट्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–**

(निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

शिक्षकः – उत्तमम्! पश्यन्तु , हंसः श्वेतः। तथा अन्ये के श्वेतवर्णाः ?

मेधा – आचार्य! बकः शशः च। तथा भवतः प्रावारकम् अपि श्वेतम्।

शिक्षकः – आम्। सम्यक्। सर्वे स्वस्य अन्येषां च वस्त्राणां वर्णान् अवलोकयन्तु।

मंजुलः – आचार्य! इन्द्रधनुः तु बहुवर्णमयं खलु। तत्र सप्त वर्णाः भवन्ति।

शिक्षकः – आम्। सर्वः अपि निसर्गः बहुवर्णमयः। तेन संसारः सुन्दरः। वर्णैः एव अस्माकं जीवनम् अपि मनोरमं भवति। तत्र 'वर्णयोजकःचित्रकारः कः' इति जानन्ति किम् ?

सर्वे – (उच्चैः) परमेश्वरः परमेश्वरः।

शिक्षकः – आम्। सः एव महान् चित्रकारः।

I **एकपदेन उत्तरत**–(कोई दो प्रश्नों का एकपद में उत्तर दीजिए) **(½X2=1)**

i कः महान् चित्रकारः ?

ii शिक्षकः किम् पृच्छति ?

iii इन्द्रधनुः कीदृशः भवति ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत**–(कोई दो प्रश्नों का पूर्णवाक्य में उत्तर दीजिए) **(2X1=2)**

i आचार्यस्य प्रावारकस्य वर्णः कः ?

ii किं बहुवर्णमयम् इति मंजूलस्य अभिप्रायः ?

iii केन संसारः सुन्दर दृश्यते?

III **निर्देशानुसारम् उत्तरत** –(निर्देशानुसार **दो प्रश्नों** के उत्तर दीजिए) **(1X2=2)**

i 'शिक्षक' इति पदस्य पर्यायवाची पदं किम् ?

क) आचार्य **ख)** छात्रौ **ग)** शिक्षिका

ii 'श्वेतः' इति पदस्य कः अर्थः भवति ?

क) हरा **ख)** सफेद **ग)** नीला

iii 'बकः' इति पदे किम् वचनम् अस्ति ?

क) एकवचनं **ख)** द्विवचनं **ग)** बहुवचनं

प्र0 14 अधोलिखितप्रश्नानां विकल्पेभ्यः समुचितानि उत्तराणि अवचित्य लिखत– (1X5=5)

(निम्नलिखित प्रश्नों का उचित विकल्पों से **किन्ही पाँच प्रश्नों** के सही उत्तर चुनकर लिखिए)

i) सः तत्र ———— ।

(क) पठति (ख) पठन्ति (ग) पठतः

ii) तौ खेलनाय ———— ।

(क) गच्छतः (ख) गच्छन्ति (ग) गच्छामि

iii) नरेशः ———— सह गच्छति।

(क) मित्रेण (ख) मित्रस्य (ग) मित्रम्

iv) सरोवरे ———— कमलम् अस्ति।

(क) एकः (ख) एका (ग) एकम्

v) सः ———— प्रति गच्छति।

(क) नगरे् (ख) नगरम् (ग) नगरस्य

vi) ———— महिलाः पचन्ति।

(क) सा (ख) ते (ग) ताः

प्र0 15 उपयुक्तेन अर्थेन सह योजयत– (रंगों को उचित अर्थ से मिलाइए) **(½X6=3)**

(1)	रक्तवर्णः	(क)	गुलाबी रंग
(2)	नीलवर्णः	(ख)	पीला रंग
(3)	कृष्णवर्णः	(ग)	लाल रंग
(4)	हरितवर्णः	(घ)	काला रंग
(5)	पीतवर्णः	(ङ)	हरा रंग
(6)	पाटलवर्णः	(च)	नीला रंग

प्र0 16 मंजूषातः समुचितं पदं चित्वा वाक्यपूर्तिं कुरुत– (कोई चार) **(1X4=4)**
(निम्नलिखित वाक्यों को मंजूषा की सहायता से रिक्तस्थान पूरा कीजिए)

i सा दुर्बलानां —————— करोति।

ii युवकः मातापित्रोः ———— करोति।

iii सर्वेषु प्राणिषु ———— भवतु।

iv वयं सर्वे अतिथीनां —————— कुर्मः।

v सर्वे छात्राः पाठशालायाः —————— कुर्वन्तु।

नियमपालनं, सेवां, दयाभावः, सत्कारं, सहायतां

प्र0 17 निम्नलिखितानां शब्दानां रूपाणि स्त्रीलिंगे लिखत – **(½X6=3)**
(निम्नलिखित पुल्लिंग शब्दों के स्त्रीलिंगशब्द लिखिए)

(1)	देवः	———————	**(2)**	नरः	———————
(3)	गायकः	———————	**(4)**	मयूरः	———————
(5)	अध्यापकः	———————	**(6)**	बालकः	———————

——000——